

שאלות ותשובות

לרבינו אשר בן יחיאל זצ"ל

מהדורה מתוקנת

עם תשובות חדשות
תיקונים על פי כתבי יד ודפוסים ראשונים
מראי מקומות והערות

בעריכת

יצחק שלמה יודלוב

עזר המשפט
מכון אור המזרח
מכון ירושלים • תשנ"ד

יראה שאין כופין, דקיי"ל כרז נחמן¹ שפסק הלכה כדברי חכמים² דאמרי האיש שנולדו בו מומין אין כופין אותו להוציא. ולא חלקו חכמים באיזו מקום שיהיה, לעולם אין כופין. והא דאמר בגמרא³ ואלו הן המומין הגדולים פירש רש"י נסמית עינו נקטעה ידו נשברה רגלו, הא דקאמר נסמית עינו דמשמע עין אחת היינו אליבא דרבנן שמעון בן גמליאל דאמר במומין גדולים כופין אותו להוציא, [*קמ"ל אפילו נסמית עין אחת הוא מום גדול וכופין אותו להוציא]. וכן נקטעה ידו אחת ונשברה רגלו אחת. אבל לרבנן אפילו נסמיתו שני עיניו ונשברו שני רגליו ונקטעו שני ידיו אין כופין אותו להוציא. ומיהו בפסקים כתב⁴ אח"כ בכתובות פ' המדיר שכופין אותו ולהוציא.

וכי סבור אתה שרצונו גרשון ו"ל עשה תקנתו על עוברת על הדת, וחמירא סכנתא מאיסורא. וטוב לה שתתפייס במאי דאפי"סא שיתן לה הצא לידו שאם יזרוק לה גט מי יצא אחרי הדבר אשר כבר עשהו ולא יכולתי להאריך. ושלוס.

מרדכי בר יוסף ג"ע

ב

וששאלת מי שנולדו בו מומין שנעשה סומא בשתי עיניו אם כופין אותו להוציא אם לאו, אם יהיה נדון כסומא בלחית מעיניו או לא.

כלל ארבעים ושלשה

דיני תובעת גט וכתובה ובאת מחמת טענה ודין שכופין אותו להוציא ודין מורדת ומורד

א

לשלוחתכם תהא ארכא ולכל משלח ידכם ברכה שמורה וערוכה, רבותינו קהל מיידיבורג. על אודות לאה הצאה על ראובן בעלה מכח ב' טענות. האחד שהיא אומרת שהוא אין לו גבורת אנשים וטוענת שיגרשנה ויתן לה כתובה וזקוקים, ואינה צאה מחמת טענה דבעינא חוטרלא לידה ומרה לקבורה. ועוד היא צאה בטענת מורדת ותובעת מה שהכניסה.

תשובה בטענה ראשונה לא מהימנין לה כי האי שמכחישה ואומר שסר בתוליה ותהיה אללו חדש ימים ורוצה להוכיח שסקר אומרת. ואע"ג דשיליה נדרים¹ מוכיח דבמידי דידע הבעל שהאשה משקרת נאמנת אף למשנה אחרונה ולא חיישינן שמה עיניה נתנה בלחש, דמקשה לרב המנונא דאמר אמרה לבעלה גרשני נאמנת חוקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה, ולא דמי לטמאה אני לך דמשנה אחרונה דידעה היא דבעל ידע בה ולא מהימנא. ומשני היא גופה אמרה נהי דציאה ידע ביורה כחך מי ידע ומשום הכי משקרא. אלמא מוכח דבטענה שהאשה יודעת שהבעל מכיר אם היא אומרת אמת או משקרת האשה נאמנת משום דאינה מעיזה פניה. ה"מ כשאינה תובעת כתובתה, אבל כשתובעת גט וכתובה לא מהימנין להוציא ממנו ממון. דומיא דגרשני דאינה נאמנת להוציא ממנו ממון בדבריה. הלכך אף להחירה לשוק אינה נאמנת. וכי האי גונא איממר בפרק האשה שלום² האשה שאמרה מת בעלי החירוני לינשא מתירין אותה לינשא ונותנין לה כתובתה, מת בעלי חנו לי

כתובתי אף לינשא אין מתירין לה. ועתה ניחא ההיא דיצמות שיליה הצא על יצמתו³ הוא אומר מינה והיא אומרת מינה אמר ר' אחי דברים שבינו לבינה היא נאמנת, מאי טעמא היא קים לה ביורה כחך איהו לא קים ליה ביורה כחך. ומשמע דבטענה דאיהו לא קים ליה מהימנא טפי. אלא ההיא דנדרים¹ מיירי שאינה תובעת כתובתה הלכך אינה מעיזה פניה להחיר עצמה לשוק במידי דידעה דבעלה ידע בה דמשקרא. וההיא דיצמות² מיירי שתובעת כתובתה הלכך כיון דאינה קים לה וטוענת בריא ואיהו לא קים ליה נאמנת. והאי דלא חיישינן שמה עיניה נתנה בלחש כמשנה אחרונה רבו בה פירושים ומירוצים והמה בכתובים בתוספות ביצמות⁴.

והלכך בנידון זה לא מהימנא אפילו אם הייתה צאה מחמת טענה כיון שתבעה כתובתה והבעל מכחישה. אבל טענת מורדת דיינין לה. ונהגו כל רבותינו לדון במורדת דינא דמתיבא כדברי רי"ף ו"ל⁵ והצינן לה מה שהכניסה נכסי לאן ברזל אפילו אי ליחייבהו בעינייהו, כיון שהבעל חייב באחריותו. והקדן מה שהכניסה יחייבין לה ולא הריות, כי אם פחתו פחתו לו ואם הוטריו הוטריו לו. ומה שהיא אומרת שהכסף והשבח היו בשעת הנישואין עשרה זקוקין, אם הכסף נתן ליד חמיה קודם הנישואין שישא ויתן בו לזורך בנו וכלתו ויחשבו יחד הקדן והשבח בעת הנישואין, וסך הכל יהיה סכום נדוניא, אז קרוי נכסי לאן ברזל הקדן והריות שהיו בשעת הנישואין. ואם פסקו סכום נדוניא בשעת פסיקתא ואותו הסכום הקדים אבי הכלה לחתו לפני הנישואין לא מיקרי לאן

ומיהו בפסקים וכו': "בס"א אינו". ולפ"ז הערה זו היא תוספת מאוחרת ואינה מלשון הרא"ש.

א 1 צא, א (פ"א מ"ב). 2 יבמות ק"ז, א. 3 שם סה, א. 4 שם ד"ה שבינו. 5 כתובות פ"ה ס"י רפג (כו, א).

ב 1 כתובות עז, א. 2 שם (פ"ז מ"ט). 3 שם. 4 בכ"י: ומיהו בפסקי כתבתי... אשר בן הר' יחיאל זצ"ל (א. ע' 135). והוא בכתובות פ"ז ס"י יח. ולפ"ז זהו לשון הרא"ש עצמו, שהעיר על תשובתו וציין שחזר בו אח"כ. אולם בעותק ו"א המוגה ציינו כאן על

ברזל אלא סכום הפסיקתא, ואותו הסכום יחזיר לה ותמעגן
ותשב עד שתתראה להיות עמו. ושלום.

אשר בן ה"ר יחיאל ז"ל

א-ב

[*יקבלו תשובתן. מה שטען שמעון בהרשאת בתו שראובן
ארוסה מאוס עליה ומחמת זה תוצע שב"ד
יכופו אותו שיגרשנה, כמ"ש רב אלפס בכתובות¹ והרמב"ם
ז"ל בחיבורו². ידעו כי ר"ת³ הקשה על דבריהם קושיות
שאין מי יוכל לתרנס, לכן באשכנז הסכימו חכמיה וחכמי
תרפת שבטענת מאוס עלי אין לכופף את הבעל לגרשה כיון
דאיכא פלוגתא דרבנותא בדבר מי יכניס ראשו בין הרים
גדולים להחזיר אשת איש ולהרבות ממזרים בישראל. לכן יזהר
כל דיין שלא לכופף ולגרש בטענת מאוס עלי בעלי. ועל הטענה
השנייה שהוא טוען שיכופו אותו לגרש מפני סכנת נפשות,
דבר זה תלוי בחקירת הדיין אם הדבר ידוע שאינו יכול לעמוד
במקום שקידש בת שמעון בלא סכנת נפשות אין לך טענה
חזקה יותר מזו, כי היאך תנשא לו והיא אינה מחוייבת לילך
אחריו למדינה אחרת. ואפילו אם כבר נשאה ואירע לו אונס
כי אינו יכול לישאר עמה בעיר לקיים לה עונתה היו כופין
אותו לגרשה, כ"ש עתה שאינה אלא מקודשת לו היאך תנשא
לו והוא צריך לברוח ותשב גלמודה כל ימיה. אמנם אם הוא
רשאי להיות בעיר אעפ"י שמוכתב למלכות בעיר אחרת אין
כופין אותו להוציא. בין כך ובין כך כיון שבתו אינה רוצה
לינשא לו משום טענת מאוס עלי או משום טענה אחרת אין
שמעון חייב ליתן לראובן מה שפסק, שהרי לא פסק לו [אלא]
ע"מ שתהיה בתו עמו בממון, [ולא] שיתן לו ממון והבת לא
תנשא לו. והיא אינה ברשות [אביה] לכופה שתנשא לו. וכהנה
רבות בחלמוד אלא שעת לקצר.

נאם הכותב אשר בן ה"ר יחיאל זצ"ל